

KORTE MEDEDEELINGEN

Teratologica. — Op de 3e bladzijde van het omslag is wederom de advertentie opgenomen betreffende het inzamelen van monstrositeiten, welke het Hoofd van het Herbarium gelijk vroeger gaarne ter doorzending in ontvangst zal nemen. Voortaan zullen deze echter niet meer door Dr J. C. COSTERUS en Dr J. J. SMITH, doch door Dr H. J. VENEMA te Wageningen bearbeid worden. De beide eerstgenoemde heeren beschreven sinds 1895 in een serie geïllustreerde artikelen een groot aantal botanische teratologica, welke mede een onmisbaren grondslag vormen voor de juiste interpretatie van normale plantendeelen. Thans, nu zij hun laatste publicatie, welke zij afsloten met een gemeenschappelijken index op al hun op dit gebied verschenen mededeelingen, het licht deden zien, hebben zij de voortzetting van hun arbeid overgedragen aan een jongere kracht, die naar zij hopen, door de lezers van De Tropische Natuur even bereidwillig van teratologica zal worden voorzien als zij zelf.

RED.

Kleursverandering der oogen bij spinnen. — Naar aanleiding van mijn, in de 1e aflevering van dezen jaargang verschenen, artikeltje over kleursverandering der oogen bij spinnen ontving ik een schrijven van Prof. W. W. STRICKLAND, momenteel te Buitenzorg, waarin hij mededeelt, dat hij de eerste is geweest, die het bewuste verschijnsel heeft geconstateerd. Dat was ca. 30 jaar geleden en hij vertoefde toen eveneens te Buitenzorg; het door hem ontdekte verschijnsel werd o. a. aan wijlen majoor OUWENS gedemonstreerd. Later ging Prof. STRICKLAND naar Ceylon en Br. Indië en nam daar bij verschillende spinnen (niet uitsluitend Attiden) hetzelfde phenomeen waar. In Travancore was hij zoo gelukkig een spin met een doorzichtig kopborststuk te vangen en bij dit dier was het mechanisme van de kleursverandering der oogen al bijzonder duidelijk in werking te zien. Zijn desbetreffende publicaties (o. a. in de „Revue des deux Mondes” en in de „Naturalist”) zijn blijkbaar in het vergeetboek geraakt — een reden te meer om er hier nog even aan te herinneren.

Voorts schrijft Prof. STRICKLAND, dat hij op 4 December van het vorig jaar te Buitenzorg een spin gevonden heeft, die eveneens in het bezit bleek van het vermogen om de kleur harer oogen te veranderen, nl. van lichtgroen in gitzwart en omgekeerd; ze behoort, volgens Prof. STRICKLAND, tot dezelfde soort van spinnen als waarbij hij — nu reeds een kwart eeuw geleden — voor het eerst het interessante verschijnsel van de kleursverandering der oogen ontdekte.

Medan, 23 Februari 1932.

J. C. VAN DER MEER MOHR.

Nog iets over de patjet. — Juist had ik het artikeltje van mej. VAN BENTHEM JUTTING over de patjet gelezen, toen mijn oog viel op het verslag van eenige onderzoekingen over deze diertjes in „Science” (Vol. 74, p. 13). Zij zijn verricht door Dr J. P. PERCY MOORE in Britsch Indië en daar zij een aardige aanvulling (en bevestiging) geven van wat mej. VAN BENTHEM JUTTING ons mededeelde, wil ik er hier een en ander uit aanhalen.

Zijn onderzoekingen in de vrije natuur (die hij in het laboratorium nog hoopt aan te vullen) leidden Dr MOORE tot de conclusie, dat de landbloedzuiger of patjet zoowel tastzin, lichtzin als reuk-smaak-zin bezit. Alle drie deze zinnen worden aangewend om de aanwezigheid en plaats van een prooi vast te stellen. Een hongerige patjet heeft de neiging omhoog te klimmen (negatieve geotropie). Hij beklimt elke plant of elk voorwerp, waarmee hij in aanraking komt, en wanneer een hoog punt bereikt is, maakt hij halt, zuigt zich met den achtersten zuignap goed vast, strekt zich zooveel hij kan en reikt met heftige bewegingen naar alle kanten, teneinde te trachten, met zijn voorsten zuignap een prooi te grijpen.

Dr MOORE deed waarnemingen over den reukzin van de patjets. Vele malen sloeg hij gade, hoe ze omhoog klommen. Slaagden ze er daarna niet in, hem te bereiken, dan daalden ze weer af, begaven zich naar een dichterbij staande struik, klommen omhoog en strekten zich opnieuw naar hem. Als ze hem bijna bereikt hadden, verplaatste hij zich voorzichtig een weinig. En na eenige aarzeling volgden ze hem opnieuw!

De patjet, die zich alleen met het bloed van gewervelde dieren voedt, heeft een enorme eet-(drink-)lust, hoewel hij zich maar met lange tusschenpoozen voedt.

Dr MOORE woog er verschillende vóór en na de voeding. Hij liet ze bloed zuigen op kikkers of soms ook wel op zijn hand. Deze proeven toonden, dat sommige patjets niet minder dan elf maal hun eigen gewicht aan bloed opzogen! Eén voeding echter kan voldoende zijn voor vele maanden, voor een jaar, of zelfs voor het heele leven. Zooals men weet, stolt het bloed niet in den darm der bloedzuigers.

H. C. D.

Boomvarenmateriaal voor het kweken van orchideeën in Nederland. — Van 6 tot en met 9 November 1931 werd in den lichthof van het Koloniaal Museum te Amsterdam vanwege de Nederlandsche Orchideeën Vereeniging een omvangrijke tentoonstelling van werk harer leden gehouden. De tentoonstelling had een onverdeeld succes; zij stelde zeer vele Nederlanders in de gelegenheid kennis te maken met tal van zeldzaam fraaie, oorspronkelijk in de tropen thuishoorende bloemen.

Vrijwel alle tentoongestelde planten waren in potten gekweekt, in het hier te lande gebruikelijke mengsel van gelijke deelen gehakt veenmos en gehakte varenwortel (van koningsvaren of eikvaren),

Fig. 1. Kijkje op de orchideeën-tentoonstelling te Amsterdam, Nov. 1931. Een fraaie inzending *Dendrobium's* en *Cattleya's*.

coll. Koloniaal Instituut.]

vermengd met wat grof zand en grove bladaarde. Slechts op enkele plaatsen zag men een epiphytische orchidee gekweekt, aangebonden op een plankje.

Wat de laatstgenoemde wijze van kweken voor epiphytische orchideeën betreft, enkele jaren geleden heeft de Afdeling Handelsmuseum van het Koloniaal Instituut getracht belangstelling te vinden voor een tropisch boomvarenmateriaal ter vervanging van het plankje. Wij bedoelen de luchtwortels van *Alsophila* sp. (pakoe tihang), die in groote plakken van den stam gekapt kunnen worden.

Nadat 's Lands Plantentuin met dat materiaal in 1926/27 proeven had genomen, die voor een aantal orchideeënsoorten gunstig verliepen, introduceerde de Afdeling Handelsmuseum het in 1928 in Nederland. De plakken luchtwortel hadden een langwerpige vorm, ongeveer 3—5 cm dik bij een oppervlak van ruim 30 bij 10 cm.

Behalve aan enkele kwekers, werd allereerst aan de botanische tuinen van onze universiteitssteden om medewerking verzocht, een medewerking, die overal met de meeste bereidwilligheid verleend werd.

Het boomvarenmateriaal werd niet voor potvulling gebruikt: beproefd werd de epiphytische orchideeën door aanbinden er op te kweken, dus geheel op dezelfde wijze als totdien met plankjes geschiedde.

Met slechts één uitzondering was men in alle Horti zeer te spreken over het boomvarenmateriaal, de epiphyten, die er op uitgezet waren, sloegen goed aan en groeiden er zeker niet minder goed op dan op het andere in gebruik zijnde materiaal. Bijgaande foto (fig. 2), genomen in den Hortus Botanicus te Utrecht, moge het gebruik van de plakken luchtwortel illustreren.

De in den aanvang genoemde orchideeën-tentoonstelling is voor de Afdeling Handelsmuseum een goede aanleiding geweest weder eens de aandacht op het boomvarenmateriaal te vestigen. En met succes; onze voorraad bleek niet eens toereikend, zoodat reeds aanvulling in Indië gevraagd moest worden. In enkele groote kweekerijen zijn voorts nieuwe proeven in gang gezet, waarvan de resultaten natuurlijk eerst over eenigen tijd bekend kunnen worden.

Amsterdam, Januari 1932.

Ir W. SPOON.

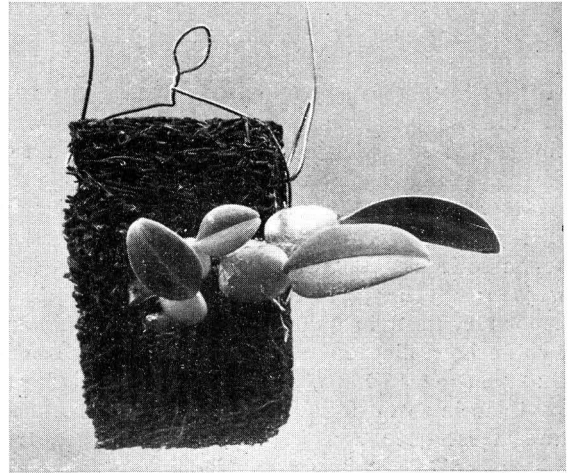

Fig. 2. Orchidee gekweekt op de luchtwortels van *Alseodaphne* sp. in den Hortus te Utrecht.

[coll. Koloniaal Instituut.

NASCHRIFT. — Het boomvarenmateriaal, waarvan in bovenstaand artikel sprake is, bestaat uit de luchtwortels, die aan de geheele schors voorkomen, doch zich het talrijkst ontwikkelen onmiddellijk boven den voet der stammen. Deze adventiefwortels gebruikt men ook als vulsel in potten, doch dan fijn gehakt, voor welk doel hier op Java ook wortels van verschillende varens als *Asplenium Nidus* (nestvaren) en *Drynaria quercifolia* dienst doen.

Hoewel ook de schors van andere stamvormende varensorten voor orchideeën-plankjes kunnen gebezigd worden, komen hiervoor in hoofdzaak *Alseodaphne glauca* (pakoe tihang, soend.) en *Hemitelia latebrosa* (pakoe tihang beurit, pakoe rioeng, soend.) in aanmerking. Door 's Lands Plantentuin, en ter zelfder tijd in Bandoeng, werden reeds in 1924 proeven met dit boomvarenmateriaal genomen en zelfs vóór dien bezigde Dr J. J. SMITH te Buitenzorg het al tot het kweken van zijn orchideeën. Thans bestaat er hier in Indië veel vraag naar, welke bij het maken van reclame ongetwijfeld nog grooter worden zal, zoodat deze paradijsvarens gevaar lopen op groote schaal vernield te worden, daar men niet slechts de adventiefwortels wegsnijdt, doch daarbij als regel de geheele stammen kapt om deze of tot stukken te verzagen voor hangers van orchideeën, of in hun geheel te gebruiken voor dwarsliggers en stijlen van tijdelijke bouwwerken als bruggetjes en loodsen. Op grond van bovengenoemd gevaar voor ernstige natuurbeschadiging is door 's Lands Plantentuin dan ook verdere toezending van materiaal in het groot geweigerd.

Het boomvarenmateriaal voldoet trouwens lang niet allen kweekers, van welke dan ook velen ander materiaal gebruiken, dat h.i. in meerdere gevallen betere resultaten geeft, zooals van schors voorziene houtblokken van *Tamarindus indica* (a sem), *Lagerstroemia* (boengoe), *Psidium Guajava* (djamboe bidji, dj. kloetoe), *Coffea arabica* en *Tectona grandis* (djati).

RED.

De aanval op het bijennest. — Wat ik hier nu ga vertellen, heeft zich onlangs afgespeeld in de kotta Medan, vlak vóór het huis van mijn collega, Dr DRUIF, en wel gedeeltelijk in en gedeeltelijk onder een der mangga-boomen, die langs den Kanonnenweg staan. In dien mangga-boom bevond zich een nest van *Apis dorsata*; volgens den tuinjongen hing dat ding er al 4 maanden lang. Of *Apis dorsata* voor Medan als standplaats een bijzondere voorliefde koestert, weet ik natuurlijk niet, maar een feit is het, dat onze goede gemeente tal van *dorsata*-volkjes herbergt.

Een paar dagen geleden nu, kwam collega DRUIF me zeggen, dat zijn vrouw hem juist telefonisch gewaarschuwd had, dat een groote roofvogel het „wespen“-nest attaqueerde en of me dat misschien ook interesseerde? De interesse was er en dies gingen we gezamenlijk eens kijken, wat er op den Kanonnenweg eigenlijk wel gebeurde. We waren nauwelijks ter plaatse gearriveerd of een roofvogel van flinke afmetingen schoot tusschen de takken van den mangga-boom door op het bijennest af om

subiet weer te verdwijnen. We zagen het beest duidelijk met de vleugels tegen het nest flappen, wat tot direct gevolg had, dat een deel van het verstoorde bijenvolk ging rondvliegen. Een oogenblik later kwam de vogel weer terug en botste (met opzet?) zoo krachtig tegen het nest aan, dat een groot stuk ervan op den grond viel. Op dit moment kreeg het voorval een dramatisch accent, waarop we allerm minst bedacht waren. Een sado — gelukkig een leege — passeerde den boom juist op het oogenblik, dat het stuk raat naar beneden tuimelde. De niets vermoedende koetsier — en het sado paardje — zaten in een minimum van tijd dik onder de woedende bijen. Het paard schrok en — wild van de pijn — trachtte het er van door te gaan doch struikelde; hoewel zelf voortdurend door de bijen aangevallen, speelde de koetsier het eindelijk toch klaar om het paard los te maken, dat natuurlijk dadelijk op hol sloeg. Een kwartiertje later keerden man en paard terug naar de plaats des onheils, om het karretje met de gebroken boomen op te halen; de bijen waren intusschen weer eenigermate tot rust gekomen.

Oogenschojnlijk ondervonden de koetsier en het paard weinig nadeel van dit avontuur; het paard leek evenwel wat suffig te zijn, maar misschien was dat wel de aard van het beestje. Onmiddellijk begon collega DRUIF, die zelf een stuk of zes steken had opgelopen, den koetsier met ammoniak in te wrijven; uit het gelaat van den man verwijderde hij meer dan 2 dozijn angels en zeer waarschijnlijk hebben er meer in gezeten! Ook de beide handen van den koetsier waren flink gestoken; zijn gezicht zwol echter niet op en alleen de rechterhand bleek wat opgezet te zijn. Evenmin waren bij collega DRUIF en mevr. DRUIF, die ook een steek had gekregen, de gevolgen duidelijk zichtbaar. Met een lichte roodkleuring van de huid rond de gestoken plekken en een beetje pijn liep het voor hen beiden af; er trad haast geen zwelling op, nauwelijks meer dan na een gemeenen muggenbeet. Niet altijd schijnt echter zoo'n aanval van *Apis dorsata* op een dergelijke vrij onschuldige manier te verlopen; de gevolgen kunnen ook weleens veel ernstiger zijn.

Maar welke roofvogel is het nu geweest, die zooveel opschudding heeft veroorzaakt? Die vraag kon ik pas beantwoorden, toen ik de gelegenheid kreeg het dier met den kijker rustig op te nemen, nadat het boven in een kapokboom — op een der naburige erven staande — was neergestreken. Ongetwijfeld was het *Pernis apivorus pilorhynchus*, de gekuifde wespendif, waarvan men een beschrijving met afbeelding kan vinden in „VAN BALEN”, deel II, op blz. 188. Later is de wespendif nog eenige malen teruggekeerd naar het bijennest om er zijn maag te vullen, tijdens welk bedrijf hij blijkbaar maar weinig door het bijenvolk gehinderd werd. Het bleek helaas te donker om hem met mijn telelens daarbij te fotografeeren. In het huis schuin tegenover dat van de fam. DRUIF is een kleuterschool gevestigd en naar ik hoorde moet daar kortgeleden ook een roofvogel (misschien wel hetzelfde exemplaar, dat wij in actie hadden gezien) getracht hebben een bijennest te plunderen, dat in een op het schoolerf staanden boom hing; met het oog op de schoolgaande kleintjes had dat bijzonder onaangename gevolgen met zich kunnen nasleepen en men heeft dan ook wijselijk het bijennest dadelijk laten uitbranden.

Medan, 8 November 1931.

J. C. VAN DER MEER MOHR.

Erosiegleuven. — De heer Ir F. T. MESDAG te Bandoeng was zoo vriendelijk ons (in aanvulling van de Korte Mededeeling in het Februari-nummer) opmerkzaam te maken op het voorkomen van dit zeldzame verschijnsel ook in Borneo. Prof. G. A. F. MOLENGRAAFF geeft in zijn „Geologische verkenningstochten in Centraal Borneo 1893 — '94” op blz. 139 e. v. een beschrijving van den Bt. Kelam, een beroemden berg in het Kapoeasgebied, waarvan de steile, kale rotswanden typische regengleuven vertoonen (zie ook de platen XVI-XVIII aldaar); het gesteente is een micro-granitische kwartsporphyrriet. Ook H. HALLIER maakt melding van deze „tiefte Wasserrinnen” van den Bt. Kelam in zijn artikel „Über die botanische Erforschung Borneos” (Naturw. Wochenschrift, XI, blz. 110).

VAN STEENIS.

Mycetanthe Zippelii (Bl.) Van Steenis. — Als vervolg op mijn mededeelingen in De Tropische Natuur van 1930 (p. 49) en van 1931 (p. 31) kan ik melding maken van een vondst op 7 Maart j. l. van deze plant, wederom op den G. Galoenggoeng en wel in een onontgonnen ravijntje der theeonderneming Galoenggoeng (Soekadjadi), gelegen boven Singaparna op $\pm$ 950 m boven zee. De beide bloemknoppen hadden de grootte van resp. een duiven- en een eendenei.

Garoet, Maart 1932.

F. J. APPELMANN.